

має свої традиції, єдину племінну мову, самосвідомість.

Існування стійких пережитків племінних стосунків відоме до теперішнього часу, такі як північно-американські індіанці, туареги, курди, афганці, масаї.

Родоплемінні відносини відзначаються стійкістю, підтвердженням даного факту виступають народності Кавказу, Казахстану. Родоплемінні відносини досить стійкі, але поступаються сімейним відносинам. Рід, не мав майнових відносин, а плем'я, за умов зміни характеру діяльності, вже не існувало без них.

Родоплемінні стосунки зумовлюють виникнення двох різнопланових спільностей: народність і суспільні класи [1, с.440].

Перспективи подальших розвідок даного напрямку ми вбачаємо у дослідженні родинного виховання у площині української філософської традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. Для вищ. навч. закл. / В.П.Андрущенко, Л.В.Губерський, М.І.Михальченко. — [Вид. 3-є, випр. та доп]. — К.: Генеза, 2006. — 656 с.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Передмова, коментар В.В.Кравченка; [Художник, упоряд. іл. В.О.Ріяка]. — Х.: Дельта, 1993. — 256 с.
3. Гегель Г.В.Ф. Філософія права. — М.: Мысль, 1990. — 503 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. — М.: Издательская корпорация "Логос", 1999. — 384 с.
5. Кетько С.М. Единство рефлексии, мотивации и адаптации в сознании личности / [С.М.Кетько и др.] — Челябинск: Филиал МПГУ, 2005. — 232с.
6. Култаева М.Д. К.Ясперс "Техники мышления", Философская мысль, 2003.
7. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. — М.: Педагогика — Пресс, 1994. — 608 с. — (Серия: "Психология: Классические труды").
8. Научный журнал "Вопросы психологии" — №6, — 2005.
9. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. — К., 1993. — С. 39—79.
10. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. — К.: Наукова думка, 1973. — 279 с.
11. Ужченко В.Д. Вивчення фразеології в середній школі: Посібник для вчителя. — К.: Рад. школа, 1990. — 175 с.
12. Хрестоматія: тисячоліття хрещення Руси-України / [ред.-упоряд.Л.Храплива- Щур та ін.]. — Ф.-Т.:Філядельфія-Торонто, 1986. — 319 с.

Іванов О. О. – аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

УДК: 122/129 + 130.3

ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Стаття присвячена розгляду проблем здоров'я людини як складової частини її буття. Аналізуються поняття, пов'язані зі «здоров'ям».

Ключові слова: здоров'я, спосіб життя, тіло, тілесність, рівновага.

ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНОЙ ФИЛОСОФИИ

Статья посвящена рассмотрению проблем здоровья человека как составляющей части его бытия. Анализируются понятия, связанные со здоровьем.

Ключевые слова: здоровье, способ жизни, тело, телесность, равновесие.

HUMEN HEALTH IN THE CONTEXT OF SOCIAL PHILOSOPHY

The article is devoted to the review of human health as the part of human being. The concepts connected to health are analyzed.

Keywords: health, lifeway, body, physicality, balance.

Сьогодні все більш високе положення у ієрархії цінностей людини починає займати здоров'я, а одними із найважливіших питань у наш час є питання його підтримання та збереження протягом життя.

Соціально-політична ситуація на теренах нашої країни є недостатньо сприятливою для вирішення багатьох проблем людського життя. У порівнянні з епохою СРСР неналежна увага приділяється широкому переліку питань. Серед них – питання формування загальнонаціональних ціннісних орієнтацій, естетичного світогляду, так і проблеми здоров'я, благополуччя, рівня життя та ін. Кожен конкретний індивід самостійно несе відповідальність перед собою і суспільством за те, ким він стане і які соціальні функції виконуватиме. З огляду на вищесказане, доречними будуть слова Ж. П. Сартра про приреченість людини на свободу.

Якщо підходити до розгляду речей та явищ буття дуалістично, то у будь-якому негативному, на перший погляд, явищі можна побачити і позитив. Але як бути людині – відносно здоровій чи з явними проблемами у цій сфері – в країні, де медицина ще не досягла належного сучасного рівня, де популяризація здорового способу життя ще не є потребою суспільства та особистості, де екологізація промисловості залежить від фактору людської свідомості і совісті і т.ін.? Знову ж таки – шукати вихід у "приреченні на свободу", а чи, перефразовуючи класика екзистенціалізму, – визволяти «свободу від приречення»? Від самої людини, і тільки від неї залежить підтримання та збереження її здоров'я протягом життя. Держава ж лише гарантує «мінімальний мінімум» в плані матеріального забезпечення, а також мінімум ініціативи щодо створення насправді ефективної та безпечної, здоров'єзберігаючої медичної галузі.

Що ж тоді робити звичайному мешканцю нашої країни? Зрозуміло, що покращувати і підтримувати своє здоров'я самотужки. Але як? Вилікуватись самотужки від хронічної хвороби, або ж берегти здоров'я від впливу згубних факторів – складне завдання. Для його вирішення потрібно дослідити феномен людського здоров'я, розбити його на складові частини, знайти важелі впливу на нього і т.д.

Метою нашої статті є цілісне осмислення здоров'я людини. А завданнями статті, відповідно, постають аналіз здоров'я як складного феномену, розгляд здоров'я у контексті суміжних категорій.

Здоров'я – термін, що широко використовується у різноманітних сферах людського життя. Філософський словник не дає визначення поняття «здоров'я» як філософської категорії. Тому ми вважаємо, що це питання потребує більш уважного розгляду, адже здоров'я протягом тисячоліть було і залишається об'єктом розгляду мислителів.

Як свідчить аналіз теоретичних джерел, дослідженню здоров'я приділяється значна увага вітчизняних та зарубіжних вчених (Башмакова, Кливер, Копа, Ларионова та ін.). Проте, не зважаючи на актуальність даного питання, вважається, що на сьогодні не існує чітких та загальноприйнятих підходів до його дефініції. Причиною цього, на нашу думку, є широкий спектр проявів здоров'я як соціально-духовного феномену і оцінка його з різних точок зору. Здоров'я може бути предметом розгляду медицини, психології, філософії, соціології, культурології, педагогіки, економіки, біотехнології та екології. А точніше, даний феномен часто розглядається на перетині кількох наук. До прикладу, його можна поставити у центр кола, куди, як на перехресті, будуть впіратись медицина, соціологія, економіка, а відтак і фармацевтична індустрія, котра у великій мірі своїм існуванням завдячує біотехнології.

Дослідження сучасних вчених спрямовані на формування концепцій здоров'я та хвороби, відслідковують зв'язки між соціальним, духовно-моральним та біологічним. Як наслідок – завдяки значній увазі дослідників до людського здоров'я, на наукових горизонтах починає поступово проглядатись відносно автономна наука – філософія здоров'я, яка не є синонімом валеології. Проте, існують певні труднощі, з котрими стикаються вчені при створенні теорії здоров'я, адже «питання побудови загальної теорії здоров'я концептуально і методологічно пов'язане з розробкою проблеми цілісної теорії людини» [10, с.114].

Згідно зі статутом ВООЗ, прийнятим у 1946 році, здоров'я людини – це стан, що характеризується не тільки відсутністю хвороб та фізичних дефектів, але і стан повного благополуччя у фізичному, душевному і соціальному аспектах [9]. Щодо цього, ми вважаємо цікавою з філософської точки зору думку упорядника одного з психологічних словників – П. Гуревича. Вчений не погоджується із визначенням здоров'я як відсутності хвороб. Він припускає, що здоров'я пов'язане із духовністю, аргументуючи тим, що завдяки здатності відчувати, людина контактує із зовнішнім світом і є тісно поєднана з іншими організмами та природою. А наша духовність, як він вважає,

породжується відчуттям єднання з більш широким світом, ніж наш власний.

Досить вагомою, на нашу думку, є точка зору про неможливість відмежування здоров'я психічного від здоров'я фізичного через відсутність будь-яких межових критеріїв для фізичної оцінки здоров'я психічного. П. Гуревич зазначає, посилаючись на К. Ясперса: «Дати точне визначення поняттю «здоров'я» – задача, котру неможливо вирішити, притримуючись уявлень про людську природу як про принципово незамкнуте буття» (К. Ясперс) [5, с.250]. Очевидно, що здоров'я є надзвичайно широким поняттям, що ускладнює можливість дати якнайзагальніше, так і найсуттєвіше його визначення.

Оскільки суть здоров'я проявляється через феномени, ми вважаємо за необхідне пояснити такі поняття як тіло, тілесність, спосіб життя, стиль життя, якість життя, рівень життя, хвороба та ін. Зважаючи на те, що категорія «тіло» має різноманітні значення, нас цікавить прояв сутності людського тіла через біологічне, психічне та соціальне.

Але у контексті нашого дослідження ми надаємо перевагу розумінню тіла людини у суто матеріальному аспекті. Як певної біологічної структури, котра функціонує, підкоряючись визначеним біохімічним законам. Ми вважатимемо людське тіло за матеріальну оболонку людини. Застосовуючи термін «тіло» матимемо на увазі, що він охоплює лише матеріальне, окреме від свідомості чи інших нематеріальних структур, притаманних людині. Для зручності у нашому дослідженні проведемо чітке розмежування біологічного (матеріального) у людині із нематеріальним (свідомісним, духовним).

Тіло людини є одним із найбільш досліджуваних об'єктів сьогодення, що сприяло формуванню поняття тілесності як філософської категорії. До прикладу, А. І. Кавалеров вважає, що основною передумовою існування людини є життя її тіла [2, с.51].

Загалом, сучасні вчені пропонують розглядати людину як істоту біосоціокультурну, як систему, що самостійно організується та розвивається. Вони звертають увагу на неможливість застосування у такому контексті поняття «тіло», як природного елемента нашої самості. На заміну йому пропонується поняття «тілесність» [4, с.2].

На наш погляд, ця точка зору може претендувати на об'єктивність, адже поняття тілесності є більш широким. Воно містить у собі не тільки біолого-фізіологічну складову, але й торкається соціокультурного аспекту. Проявлення внутрішньої суті людини у матеріальному світі здійснюється, зрозуміло, за допомогою тіла. Але тіла не як чисто фізичного об'єкта, не як шматка біологічної матерії, а як складної високоорганізованої системи. Системи, котра пов'язана як із соціальним буттям людини, так і з її духовним станом. Це і заключає в собі поняття тілесності.

Дати чітку дефініцію тілесності дуже складно, адже це поняття пов'язане з великою різноманітністю проявів людського буття. Тому неможливо одним дослідженням, котре спрямоване на відносно вузьке коло проблем, дослідити феномен тілесності.

Осмыслиючи поняття «спосіб життя» у соціологічно-філософському аспекті, зауважимо, що він разом з поняттям «умови життя» охоплює перелік типових для індивіда, соціальної групи, суспільства видів життєдіяльності

Дефініція «спосіб життя» складається із двох частин: «спосіб» і «життя». Перша частина означає поліваріантність прояву певної сутності. Тобто, при потребі висловити думку є наступні варіанти здійснення даного акту: усно, письмово, за допомогою мови жестів, міміки і т.п. Ми можемо надати перевагу одному із варіантів. Поняття «життя» у контексті наведеного прикладу можна порівняти із сутністю. Письменницький талант, як сутність, в процесі творчої діяльності реалізується у формі новели, п'єси, роману чи есе. Так само і у світлі філософії здоров'я, маючи справу зі здоровим способом життя, як іпостасю людського існування, можна, переважно, вибирати активний відпочинок, читання відповідної літератури, дотримання дієтичних принципів у харчуванні, і, водночас, відкидати проведення вільного часу перед телевізором, споживання алкогольних напоїв та тютюну. Отже, спосіб життя – це закономірне надання суб'єктом, соціальною групою, суспільством переваги певним способам взаємодії зі світом.

Е. Фром у своїй праці «Здорове суспільство» визначає три основні умови лікування індивідуальної патології – це стремління щодо подолання страждання, усвідомлення страждання та зміна «практики життя» [11]. І хоча ця робота автора присвячена психічному здоров'ю суспільства, дані умови можна спроектувати і на категорію індивідуального здоров'я.

Вітчизняний лікар-кардіолог М. Амосов вважає, що для позбавлення від недуги не можна повністю покладатись на медицину. Вчений наполягає на активності індивіда у подоланні хвороби. Лікарі, на думку науковця, можуть допомогти у критичний момент. Іноді – навіть, і вилікувати хворобу. Але завжди необхідно покладатись на себе. Щодо набуття здоров'я академік говорить:

«Лікарі лікують хвороби, а здоров'я необхідно здобувати самому тренуванням [1]. Для тренування вчений висуває разом з харчовим раціоном та фізичною культурою, також керування своєю психікою.

П. Юркевич наголошував на необхідності самостійного формування свого здоров'я, критикуючи пасивність індивіда: «...парубок, збагачений даними з біології, вступає в життя. Проти пагубних звичок дурної пристрасті він має пілюлі, що покращують здоров'я; злякисні язви руйнує цілющою маззю. Значення помірної дієти, прогулянок і освіжаючих ванн вже не таке для нього зрозуміле, тому що тут необхідна активна сила волі, а не пасивний прийом речовин» [6].

Навіть при хороших результатах медичної терапії, необхідні вольові зусилля людини для того, щоб утримати досягнуті показники на певному рівні в нормі. Для цього необхідним є ведення відповідного способу життя, за словами Е. Фрома – «практики життя». Для цього потрібне усвідомлення свого страждання та усвідомлення причин, що породили недуг. Тільки зрозумівши це, людина буде здатною стати на шлях видужування.

На нашу думку, зміні фізіологічного стану, передують зміна способу життя. Останній, у свою чергу, залежить від соціальних, моральних та інших чинників. Проте ці чинники впливають на людину опосередковано, проходячи інстанцію душевно-духовної складової людини. Якщо ступінь подібності негативного чинника є високим по відношенню до внутрішньої суті людини, то це може стати причиною зміни способу життя. Останній, у свою чергу, завдяки систематичності повторення одних і тих же, патогенних для здоров'я процесів, здатний переводити нематеріальні чинники у якості тіла людини. Тобто, спосіб життя виступає певним трансформатором нематеріального у фізичне. Спосіб життя є точкою взаємоперетворення між духовним та біологічним у бутті людини.

Стикаючись із невиліковним захворюванням, котре не призводить до летального наслідку, людина постає перед проблемою формування нового способу життя, котрий буде покликаний забезпечити максимальне пристосування індивіда у нових умовах. Людина, у такому випадку, стає жертвою певного протиріччя. Суть його полягає у тому, що індивід не хоче приймати факт наявності хвороби у своєму онтологічному просторі. Кількість варіацій людського відношення до хвороби є великою: наприклад людина бажає позбутися хвороби усіма можливими способами, котрі не дають бажаного результату, і водночас ігнорує потреби, задоволення яких вимагає недуга. Або людина продовжує вести свій попередній ритм життя, котрий деструктивно впливає на її здоров'я і на перебіг хвороби.

Виникає своєрідне відчуження людини від самої себе. Людина по факту є хворою, але не сприймає хворобу серйозно. На наш погляд, необхідно уточнити, що ми не маємо на увазі стану справ, коли хвороба у психологічному аспекті не створює перепон для повноцінної соціальної та творчої реалізації особистості. Ми звертаємо на ситуацію, коли поява феномену хвороби висуває перед індивідом певні вимоги дисциплінарного характеру, дотримання котрих, як мінімум, здатне убезпечити його від розвитку можливих ускладнень захворювання.

Появу хвороби можна розглядати як прихід вчителя, котрий покликаний допомогти людині засвоїти життєвий урок. Хворого, котрий відстає у ієрархії своїх цінностей здоров'я назад, можна порівняти із нездібним школярем, котрого не переводять у наступний клас, через низький рівень засвоєння матеріалу.

Тим не менше, дійсність існує за певними законами, відповідно до яких вищевказане відношення до хронічного захворювання, спонукає до розвитку ускладнень. Зрозуміло, що останні часто можуть призводити і до летального.

Людина є істотою мислячою, що ставить її в умови необхідності свідомого управління своїм життям. За Гегелем, якщо цілісність організму руйнується відходом певного органа чи системи від всезагального принципу існування, то вона (цілісність) відновлюється шляхом переходу хворобою в гостру форму (якщо це є можливим). Якщо ж перехід у гостру форму є неможливим через особливості перебігу хронічного захворювання, то відновити цілісність якраз і здатний спосіб життя. Він формується з урахуванням необхідності дотримання певних правил поведінки зі своїм організмом.

У такому випадку, якщо повне відновлення здоров'я є неможливим, то повернення здоров'я, як стану рівноваги, якраз і може бути забезпечене виробленням пристосувального механізму, або іншими словами, відповідного способу життя.

Останній є досить аморфним поняттям. Дослідники у контексті філософії здоров'я звертають увагу на здоровий спосіб життя, котрий може бути дуже індивідуальним і різнитися в залежності від соціальних, біологічних та інших факторів. Ми вважаємо можливим припустити, що спосіб життя є проміжним явищем, котре зв'язує духовний та матеріальний світи людини.

Спосіб життя є багатограним, багатовимірним явищем. Його можна розглядати як з позицій філософії здоров'я, так і оцінювати соціальний, культурологічний, історичний та інші аспекти. Будучи предметом розгляду філософії здоров'я, спосіб життя виконує здоров'єрегулюючу функцію, а також є відображенням світоглядних принципів та соціобіологічної суті людини.

Щодо стилю життя, то соціалістична доба трактувала його, як соціально-психологічну категорію, котра виражає тип поведінки людей. Стиль життя, на відміну від більш широкого поняття способу життя, охоплює суб'єктивну сторону людської життєдіяльності – мотиви, вчинки, щоденна поведінка, форми і орієнтації рішень.

А. Коваль визначає стиль життя як специфічний для конкретного індивіда онтологічний феномен, що являє собою систему способів опосередкування особистістю зовнішнього та внутрішнього світу [3].

Отже, стиль життя є більш вузькою категорією, ніж категорія способу життя. Стиль життя сфокусований більше у поле психології поведінки людини, опосередковуючи внутрішній і зовнішній світи індивіда. Через призму філософії здоров'я, стиль життя, на нашу думку, стоїть ближче до біосоціальної суті людини, адже стиль життя є ближчим до типу поведінки, котра безпосередньо регулюється біологічним та проявляється у соціумі.

Якість життя філософська думка соціалістичної доби трактує як можливість задоволення матеріальних та культурних потреб людей. На нашу думку, до цього переліку необхідно додати здатність до соціальної та творчої реалізації, а також відсутність фонового тілесного дискомфорту.

Рівень життя показує ступінь, міру задоволення тих самих безпосередніх потреб людини.

Вважалось, що якість та рівень життя у поєднанні із економічними факторами формують умови способу життя людей. Такий погляд на цю проблему є зміщеним у соціально-економічну сторону. Ми вважаємо, що до умов, котрі взаємодіють зі способом життя людини, належать серед інших також духовно-моральна характеристика суспільства, рівні освіти та освіченості у суспільстві, аксіологічний вимір суспільства.

Привертає увагу бачення українським філософом Г. Сковородою справедливості та рівноваги. У його байці «Кріг та Лінкс» автор показує перевагу діалектичного сприйняття світу над метафізичним. «Століття і століття, країна і країна, народ і народ, місто і село, юність і старість, хвороба і здоров'я ... мають свої власні вигоди» [7, с.96], – пише філософ. В даному підході проглядається дуалістичний принцип та закон збереження енергії, адже будь-який негатив, слідуючи думці автора, урівноважується позитивом. Якщо наявний якийсь недолік, то він врівноважується перевагою. Якщо земля неродюча, то повітря більш здорове. Де менше лікарів, там менше хворих. Де менше друзів – менше ворогів, – вважає філософ.

Розглядаючи вищевказане у контексті філософії здоров'я, визріває думка, що будь яка хвороба є чимось таким, що врівноважує щось інше на шальках терезів – якщо розглядати людину як систему, котра перебуває в рівновазі. І коли образно спростити таку систему до терезів, то очевидно, що виникненню недуги передує втрата терезами рівноваги через збільшення ваги однієї зі сторін. Цим якраз і вмотивований прихід хвороби, котра символічно стає на легшу шальку, щоб відновити втрачену рівновагу.

Припустимо, існує якась уявна людина, котра прагнучи ідеалу, намагається культивувати у собі виключно лише те, що відповідає еталону позитивного. Вона придушує у своєму внутрішньому світі будь-які натяки на те, що не підпадає під критерій позитивного. Зрозуміло, що такий людині було б нелегко існувати у реальному світі. Адже її символічні терези не перебували б у рівновазі. Врівноважувальні фактори приходили б у життя такої людини ззовні. Ці фактори, зрозуміло, займали б місце негативного у її ієрархії цінностей.

Ми погоджуємось із думкою, що людину можна розглядати як метасистему, котра включає в себе величезну кількість більш простих підсистем, котрі, взаємодіючи між собою, взаємодіють і з іншими системами, зовнішніми по відношенню до конкретної людини. Прослідкувати весь набір причинно-наслідкових зв'язків та обробити колосальний масив даних, на сьогодні є неможливим, залучаючи засоби системного аналізу. Але, використовуючи загальні підходи синергетики, можна припустити, що хвороба стає фактором, котрий оберігає метасистему від руйнування.

Для наочності, звернемося до арсеналу законів неорганічної хімії. Згідно із принципом Ле Шательє, зовнішня дія на систему, що знаходиться у стані рівноваги, приводить до зміщення цієї рівноваги у напрямку, в якому ефект даної дії послаблюється. Ми вважаємо, що цей принцип є універсальним і справедливим, при незначній трансформації, для широкого спектру проблем. Якщо до реакційної суміші, додати продукт реакції, то змістившись у бік вихідних реагентів, положення

© **Калінін В. Ю.**

рівноваги сприятиме появі більшої кількості вихідних реагентів. І навпаки. Тому по аналогії, якщо людина культивує у собі надмірну позитивність, рівновага зміщується у такому напрямку, при якому ситуація стає сприятливою для появи негативності.

«Від надмірності народжується пересичення, від пересичення – нудьга, від нудьги – душевне засмучення, а хто цим страждає, того неможливо назвати здоровим» [8, с.190], – пише український любомудр Г. Сковорода.

Отже, феномени здоров'я та хвороби є такими, що пронизують людську сутність та її буття від витоків до периферії. Складність цілісного осягнення здоров'я та хвороби спричинена необхідністю розгляду великої кількості онтологічних аспектів життя людини. Очевидно, здоров'я є феноменом, на котрий впливає спосіб життя, і цей феномен пов'язаний зі станом рівноваги та гармонії. Хвороба ж приходить у якості наставника, покликаного навчити людину цю рівновагу досягти та підтримувати. Здоров'я людини, будучи інтегрованим у її соціальне буття, впливає як на здатність реалізації особистості, так і є об'єктом впливу соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов Н. М. Моя система здоров'я / Н. М. Амосов. — К. : Здоров'я, 1997. — 56 с.
2. Кавалеров А. И. Быт в контексте человеческого бытия / А. И. Кавалеров // Наукове пізнання: методологія та технологія. — № 2(27). — 2011. — С. 50 — 55.
3. Коваль А. В. Категорія "стиль життя" та її соціокультурна експлікація : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / А.В. Коваль. — Київ, 2002. — 19 с.
4. Косяк В. А. Людина та її тілесність у різних формах культури: досвід філософської інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук ступеня д-ра філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропологія, філософія культури» / В. А. Косяк. — Київ, 2006. — 36 с.
5. Психологический словарь / [Под. общей науч. Ред. П.С. Гуревича]. — М.: ОЛМА Медиа Групп, Образование, 2007. — 800 с. — (ОЛМА ПРЕСС).
6. Сакральная педагогика сердца Памфила Юркевича. Хрестоматія научно-християнської педагогіки / [Сост. и введ. В.И. Ильченко]. — Луганск: Глобус, — 2000. — 400 с.
7. Сковорода Г. Сочинения в двух томах / [Сост., перев., И. В. Иванько, М. В. Кашуба]. — Т. 1. — М.: Мысль. — 1973. — 511 с.
8. Сковорода Г. Сочинения в двух томах / [Сост., перев., И. В. Иванько, М. В. Кашуба]. — Т. 2. — М.: Мысль. — 1973. — 486 с.
9. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я / (ВООЗ, Міжнародний документ від 22.07.1946) — режим доступу до документу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_599.
10. Философия здоровья / [отв. редактор А.Т.Шаталов] — М., 2001. — 242 с.
11. Фромм Э. Здоровое общество. Догмат о Христе / Эрих Фромм; [пер. с нем.]. — М. : АСТ : Транзиткнига, 2005. — 571 с.
12. Юлина Н. С. Физикализм: дивергентные векторы исследования сознания / Н. С. Юлина // Вопросы философии.. — № 9. — 2011. — С. 153 — 166.

Калінін В. Ю. — аспірант кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК: 321

КРИТИКА ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ МАРКСИЗМУ СВІТ-СИСТЕМНИМ АНАЛІЗОМ

Стаття присвячена розгляду деяких основних положень класичного марксизму скрізь призму світ-системного підходу. Визначено концептуальні елементи вчення Карла Маркса, які були змінені та переосмислені. Зокрема, це стосується одиниці аналізу та визначальних рушійних сил. Також проаналізовано європоцентричний характер марксистського вчення.

Ключові слова: світ-система, європоцентризм, торгівля, ядро, периферія, напівпериферія.